

SELLER NE TÜR SAĞLIK SORUNLARINA YOL AÇABİLİR?

HALKEVLERİ |

Kent politikaları kentlerde yaşam güvenliğini yok ediyor. Kentler, yerleşim alanları; yaşamlarımızı güvenli bir biçimde sürdürecektir şekilde planlanmalıdır. Deprem, sel, heyelan gibi acil durumlar dikkate alınmadan kentler planlanamaz.

Hopa'da yağmurun sel felaketine dönüşmesi, bu felaketin ölümlerle sonuçlanması dere yataklarının imara açılmaması gerektiğini bir kez daha büyük bir acıyla göstermiştir. Hopa'da arama kurtarma çalışmalarının da gerçekleşmemesi olası acil durumlara karşı hazırsızlığı da gözler önüne sermektedir.

Sel felaketinden kentlerde güvenli bir yaşamı tesis edemeyen yerel ve merkezi yönetimler sorumludur. DSİ ve Orman Su İşleri Bakanlığı başta olmak üzere, 13 yıllık iktidarını bugün gayri meşru bir biçimde sürdüren AKP Hopa'daki sel felaketinin sorumlusudur.

Halkevleri olarak Artvin'de selden etkilenen tüm bireylere ulaştırılmak üzere Türk Tabipleri Birliği'nin sel felaketlerinde yaşanacak sağlık sorunlarına dair yapılması gerekenleri içeren broşürünün içeriğini sizlerle paylaşıyoruz

SELLER NE TÜR SAĞLIK SORUNLARINA YOL AÇABİLİR?

Pek çok olağandışı durumda olduğu gibi sellerde de çevre sağlığı hizmetleri, sağlık hizmetleri yönetiminde önceliğe sahiptir. Her zaman özenle yürütülmesi gereken koruyucu sağlık hizmetleri, sel sonrasında da aksatılmadan sürdürülmelidir.

Sellerden sonra : Yeterli miktarda sağlıklı su sağlanması ve “atık su zararsız hale getirme” önem kazanmaktadır. **Seller, su ve kanalizasyon sistemlerini bozabilmekte ve biyolojik ve kimyasal kontaminasyon oluşturabilmektedir. Katı atıkların toplanması önemlidir.** Sel suları ile dağılan atıklar kirliliğe sebep olmakta, enfeksiyon riskini artırmaktadır. Vektör ve kemirici kontrolü önemlidir. Sellerden sonra vektör üreme alanları genişlemektedir.

SELİN YOL AÇABİLECEĞİ SORUNLAR AÇISINDAN HATIRLATMALAR

- Sel alanlarından uzak durunuz, özel bir beceriniz yoksa kurtarma ve temizleme çalışmalarını engellemekten başka bir işe yaramayabileceğinizi **UNUTMAYINIZ.**

- Yüksek yerlerde bulunmaya dikkat ediniz ve sel basmış yolda araç **KULLANMAYINIZ.**
- Aracınızdayken sel içinde kalırsanız, hemen aracı kapatınız ve yüksek bir yere çıkınız. Suyun 30 cm. yükselmesi araç üzerinde 700 kiloluk itmeye neden olur. 60 cm.lik yükselme bir aracı sürüklemeye yeter, **UNUTMAYINIZ.**

- Dizinizi geçen suya girmeyiniz. Kopmuş elektrik tellerinden uzak durun ve ilgili yerlere bildiriniz. Sele bağlı ölümlerin önemli bir kısmı elektrik çarpması sonucu görülür, **UNUTMAYINIZ.**

- Çocukların su birikintilerinde oynamasına **İZİN VERMEYİNİZ**, kimyasal madde ya da kanalizasyon karışmış olabilir, **UNUTMAYINIZ**.

- Elektrikli aletlere **DOKUNMAYINIZ**, ıslak bölgelerde elektrikli alet **KULLANMAYINIZ**.

- Selden etkilenen binalarda el feneri kullanınız; yanıcı, patlayıcı madde riskine karşı kibrit, çakmak kullanmaktan **KAÇININIZ**.

- Sel suyu ile bulaşmış olması olası taze sebze, meyve ve yiyecekleri **YEMEYİNİZ**.

- Kaynağını bilmediğiniz suyu **KULLANMAYINIZ**. İçilebilir özellikte olduğundan emin olmadığınız suları **İÇMEYİNİZ**. Sadece şişe suyu ya da önceden depoladığınız hazır gıdaları ve temiz suyu tüketiniz.

- Gerektiğinde su temizliği için klor kullanınız. Klor piyasada hazır tabletler halinde satıldığı gibi, tablet bulunmaması halinde belli noktalara dikkat ederek kireç kaymağı ve çamaşır suyu gibi malzemelerden de elde edilebilir. Konu hakkında daha doğru bilgi edinmek için en yakın sağlık kuruluşuna başvurunuz.

- Sağlıklı olmayan suları diş fırçalama, tabak yıkama, yemek yapmak ve buz elde etmek amacıyla **KULLANMAYINIZ**.

- Sel sularının derinize temas etmesini **ENGELLEMEYE ÇALIŞINIZ**.

- Vücudunuzda bulunan açık yaralar sel suları ile temas ederse, bu bölgeyi temiz su ile yıkayınız ve bir sağlık kuruluşuna başvurunuz.

- Sel sularına kanalizasyon karışmışsa, evin temizlenmesinde 9 ölçü suya 1 ölçü çamaşır suyu katılmış suları kullanınız. Temizleme sırasında lastik eldiven ve bot giyiniz.

SELLER NE TÜR SAĞLIK SORUNLARINA YOL AÇABİLİR?

Sele bağlı ölümlerin çoğu (% 93'e varan oranda) boğulma nedeniyle olmaktadır. Seller, trafik kazası dahil temizleme çalışmaları sırasında yaşanan çeşitli travmalar, emosyonel ve fiziksel stres sonucu miyokard enfarktüsü, elektrik çarpmalarına bağlı ölüm ve bulaşıcı hastalıklara yol açar. Bunun yanı sıra doğal gaz hattı ve yer altı ya da üstü benzin ve toksik madde depolarının hasarı sonucu önemli sağlık sorunları yaşanabilir.

Sel meydana geldiği bölgede endüstriyel süreçleri de tehdit ederek çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Örnek olarak 1997 yılı Ocak ayında İzmir'de yaşanan sel sonrası bir Sodyum Hiposülfid deposuna su girmesi sonucu yangın ve gaz sızıntısı nedeniyle, bölgede görev alan itfaiyeci, ambulans personeli ve güvenlik görevlisinin solunum yolu maruziyeti nedeniyle tedavi görmesi verilebilir.

Selin ardından etkilenen insanların sağlıklı suya ulaşmaması, en temel problemidir ve suyla ve gıdayla bulaşan hastalıkların artması beklenir. Ayrıca geçici yerleşim yerlerinde ve benzer kalabalık ortamlarda, hava yoluyla bulaşan hastalıkların hızla yayıldığını anımsatmak gerekir. Bu koşullarda yaşayan çocuklarda kızamık ve akut solunum yolu enfeksiyonları beklenir. Hava yolu ile bulaşan hastalıklar, kendi evlerinde yaşayan insanlar için de sorun oluşturur.

Sel ile bulaşıcı/salgın hastalık ilişkisi, şöyle seyretmektedir; "Doğal nedenli olağandışı durumlar" arasında en çok bulaşıcı hastalık görüleni sellerdir. Çünkü su şebekeleri ve arıtma sistemleri hasar görür, kanalizasyon taşmaları oluşur ve kontamine gıda, su ve eşyalarla bulaşan enfeksiyöz hastalıklar daha çok ortaya çıkar.

1. dönem : İlk üç gün, bulaşıcı/salgın hastalık pek görülmez.

2. dönem : Dördüncü günden dördüncü haftaya kadar olan bölümdür. Bulaşıcı hastalıkların görülmesi, sık karşılaşılan bir durumdur. Genellikle sel bölgesinde, selden önce tek tek bulunan hastalıkların salgın yaptığı görülmektedir.

3. dönem : Dördüncü haftadan sonrasındır. Kuluçka süresi uzun olan hastalıklar, bu dönemde görülür.

HANGİ HASTALIKLAR GÖRÜLÜR ?

Suyla bulaşan enterotoksijenik E-Coli enfeksiyonları, Şigelozis, Hepatit-A, Leptospirozis hatta Giardiazis salgınları görülmeye riski artar. Genellikle sel bölgesinde, sel öncesinde görülen hastalıkların salgın yaptığı görülmektedir.

Öncelikle su ve besin kaynaklı ishelli hastalıkların ortaya çıkmasını beklenir. Burada temel etken, su, kanalizasyon altyapılarının zarar görmesi, özellikle de sağlıklı içme ve kullanma suyu sağlanmasında görülen aksaklıklardır.

Bir başka temel etmen, vektör üreme alanlarının artmasıdır. Vektör ve kemiricilerin kontrolü önemlidir. Olağan koşullarda vektörle bulaşan hastalıkların sağlık riskleri oluşturduğu bölgelerde olağandışı durumlar sonrasında vektör üreme alanlarında genişleme ve insan vektör ilişkisinde artış görülmesi, buna bağlı olarak vektörlerle bulaşan hastalıkların çoğalması beklenir.

Sellerden sonra yuvaları bozulan fare gibi kemiricilerin ve yılan, akrep gibi canlıların oluşturduğu sağlık risklerinde artış görülebilir. Fare gibi kemiriciler sel ortamında artar ve enfekte fare idrarı ile kontamine olan sel suları ile bütünlüğü bozulmuş ciltlere temas sonrası "leptospirozis" olguları görülebilir. İzmir'de 1995 yılı kasım ayında yaşanan ve 62 kişinin öldüğü selden sonra toplam yedi kişide leptospirozis saptanmış ve bu

hastalardan bir kişi ölmüştür.

Sivrisinek üreme alanlarında bir artış olması, bölgede sel öncesinde varsa sıtma olgularını artırabilir.

Suların içindeki sıvı ve katı atıkların cilde temas etmesi sonucu deri enfeksiyonlarının da artmasını beklenir.

Selin ev ve ev eşyalarını etkilemesi, sel geçtikten sonra da etkili olur. Bu etkileme, sağlık sorunlarını uzun döneme yayar. Bu arada, sel sırasında yaşanan sağlık sorunlarının zamanında tedavi edilmemesi, sağlık sorunlarını ağırlaştırır, komplikasyonlara yol açar, tedaviyi zorlaştırır.

PEKİ NELER YAPILABİLİR?

1- Sel riski olan bölgede, hangi sağlık sorunlarının yaşanabileceği önceden değerlendirilmelidir.

2- Düzenli bir bilgi toplama sistemine sahip olmak, kritiktir. Yoksa, oluşturulmalıdır. Bu bürokratik bir işlem olarak kabul edilmemelidir; bununla, olası hastalıkların/sağlık sorunlarının erken belirlenmesi ve zamanında müdahalesi mümkün olur.

3- Selden etkilenen evlerde yaşayanlar hergün ziyaret edilecek, sağlık sorunları izlenmelidir.

4- En önemli ihtiyaç, sudur. Sel bölgesindekilere, günlük ihtiyacı kadar temiz su sağlanmalıdır. Su dezenfeksiyonu için en kolay ve en hızlı etki gösteren yöntem klor uygulamasıdır. Suların sürekli dezenfeksiyonu sağlanmalı, sağlıklı olmayan sular için, evlere klor tabletleri dağıtılmalıdır.

5- Halk, kaynağını bilmediği suları kullanmamaları uyarılmalıdır. Sel sularıyla temasın önlenmesiyle ilgili eğitim yapılmalı, bu durumla karşılaşanların ciltlerini sabunlu suyla yıkaması önerilmelidir.

6- Kısa sürede, vektör kontrol önlemleri alınmalıdır. Sıtma için, bu çok önemlidir. Fare ve benzeri kemiricilerin risk durumu da değerlendirilmelidir.

7- Aşılama hizmetleri aksatılmadan sürdürülmelidir. Özellikle gebe ve çocukların rutin aşıları aksatılmamalıdır. Sel sırasında toprak, çamur, vb. ile kirlenmiş, derin yarası olanların tetanos bağışıklaması yapılmalıdır.

SEL MAĞDURLARININ ZARARLARININ TESPİTİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

> Halkevleri Hukuk Dairesi

Sel baskınları sonrasında ciddi can ve mal kayıpları meydana gelir. Zararların giderimi ve hukuksal hakların korunması için ilk elde yapılması gerekenler aşağıda kısaca açıklanmıştır:

1- Öncelikle, zararı ileride daha kolay ispatlamak için suları temizlemeden önce olay yerinin çok sayıda fotoğrafını çekin.

2- İtfaiye'ye evinizin/dükkanınızın/aracınızın zarar gördüğüne dair rapor tutturun. Normalde itfaiye, müdahale ettiği her olayla ilgili tutanak tutmak zorundadır ve bu tutanak ilk elden delil niteliğindedir.

3- Bölgenizdeki Sulh Hukuk Mahkemesi'ne tespit talebiyle başvurarak bilirkişi marifetiyle zararınızın ne kadar olduğunu belirlenmesini talep edin. Belirlenen miktar talep edebileceğiniz zararı belirleyecektir.

4- Belediye/Valilik tarafından kurulacak tespit komisyonu tarafından yapılacak hasar tespit çalışmalarında zararınızın mutlaka rapora ayrıntılı olarak geçmesini sağlayın.

5- Evden çıkarttığınız eşyalarınızın durumunu, kullanılmaz durumda olup olmadığını mutlaka rapora geçirtin. Sel durumunda mutfak malzemeleri dahil tüm eşyalar (kimyasal maddeler de karıştığından) temizlenerek kullanılamayacak hale gelmektedir. Bu nedenle eşyalarınızın kullanılamaz hale geldiğini tutanağa geçirtin. Tutanakta eksiklik olduğunu düşünüyorsanız tutanağı imzalarken "Eksik inceleme yapılmıştır" diyerek imzalayın.

6- Selde sürüklenerek kaybolan eşyalarınızın listesini ve tahmini değerlerini de yapılacak tüm tespitlerde dosyaya sunun. İlk anda çektiğiniz fotoğrafların da birer örneklerini yine dosyaya sunmanız gerekmektedir.

7- Devlet tarafından karşılanacağı belirtilen zararlarınız tam olarak karşılanmazsa, yapılan ödemeyi (talep ve dava haklarını saklıdır) diyerek imzalayın ve kalan miktar için idare mahkemesine dava açın. Hakkınızı saklı tutmadan ödemeyi kabul ederseniz, kalan miktar için talepte bulunmanız mümkün olmayacaktır.

8- Eviniz – eşyalarınız veya aracını sigortalı ise, sigorta poliçesi kaybolmuş olsa bile zarara ilişkin belgelerle sigorta şirketine başvurabilir ve eksper tarafından inceleme yapılarak tüm zararınızın karşılanmasını talep edebilirsiniz.

9- Zararınız hiç karşılanmazsa veya eksik karşılanırsa, idare mahkemesine dava açarak ve elinizdeki fotoğraf ve tespit raporlarını da sunarak zararlarınızın giderilmesini talep edebilirsiniz.

10- Selde meydana gelen yaralanma ve ölüm olaylarında ise, dere yataklarının değiştirilmesi, eksik denetim yapılarak kaçak binalara izin verilmesi, çarpık kentleşme, meteoroloji tarafından gerekli uyarıların yapılmaması nedeniyle sorumlular hakkında Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulması önemlidir.

11- Ayrıca işyerinde, işyeri servisinde ve TIR'larda meydana gelen ölümler ve yaralanmalar iş kazası kabul edileceğinden, en kısa sürede Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne ve Sosyal Güvenlik Kurumu'na iş kazası bildiriminde bulunulması gerekmektedir.

12- Afet nedeniyle yaralanmalarda sağlık güvencesi olmayanlara da ücretsiz sağlık hizmeti verilmesi gerektiğinden, devlet hastanelerinde ücret ödemededen tedavinizi yaptırabilirsiniz. Para talep edilmesi durumunda da İl ve İlçe Sağlık Müdürlüklerine başvurarak sorumlulardan şikayetçi olabilirsiniz.

*Sel felaketinin yaşandığı bölgelere ulaştırılacak bu broşürün hazırlanmasında Türk Tabipler Birliği'nin ve Halkevleri Hukuk Dairesi'nin yayınladıkları ilgili broşürler kaynak alınmıştır. (Ağustos 2015)

HALKEVLERİ

f facebook.com/halkevleri t twitter.com/halkevleri @ bilgi@halkevleri.org.tr www.halkevleri.org.tr

☎ 05428056089

☎ 05322780579

☎ 05070053305